

Andebu kommune
Stabtjenester-Helse omsorg og
velferd

Saksbehandler: Thor Henry Thorød
Direkte telefon: 33 43 96 34
Vår ref.: 14/557/14/5085
Arkiv: FE-
Deres ref.:

Dato: 28.04.2014

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep

0030 OSLO

Hørings svar - reservasjonsordning for fastleger

Vedlagt følger Andebu kommunes behandling av departementets forslag til endring av helse- og omsorgsloven og pasient- og brukerrettighetsloven. Kommunestyret vedtok 23.04.14:

"Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastleger kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort".

Med hilsen

Thor Henry Thorød
spesialrådgiver

Høringssvar - reservasjonsordning for fastleger

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Fellesrådet for eldre og funksjonshemmede	31.03.2014	009/14
Hovedutvalg for livsløp og kultur	01.04.2014	008/14
Kommunestyret	23.04.2014	018/14

Rådmannens innstilling

Høringssvaret vedtas med konklusjonen som fremkommer i saken og oversendes Helse- og omsorgsdepartementet.

31.03.2014 Fellesrådet for eldre og funksjonshemmede

Møtebehandling:

Rådgiver Thore Henry Thorød orienterte i saken og svarte på spørsmål.

Konklusjon i saken:

Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastlege kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort.

Mennesker har en tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet. Men denne menneskeretten gir ikke en fastlege rett til å reservere seg mot henvisning til abort eller andre oppgaver som medfører en samvittighetskonflikt. En lege søker og innehar en stilling helt frivillig, og er fri til å søke andre legestillinger som ikke medfører en samvittighetskonflikt.

Dette er i tråd med flertallet i Stålset-utvalgets (NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunnet) kom frem til: «*Det bør ikke aksepteres at legens oppfatning av ulike spørsmål som abort, assistert befruktning og prevensjon skal kunne hindre tilgang til en likeverdig og forutsigbar førstelinje i alle landets kommuner innen den offentlige helsetjenesten*».

Votering:

Fellesrådet voterte over rådmannens innstilling
5 stemte for innstillingen mens 1 (KRF) stemte imot.

FEF-009/14 Vedtak:

Høringssvaret vedtas med konklusjonen som fremkommer i saken og oversendes Helse- og omsorgsdepartementet.

01.04.2014 Hovedutvalg for livsløp og kultur

Møtebehandling:

Forslag fra Andebu Ap v/Trond Olav Jahre

Presisering i forhold til rådmannens innstilling:

Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastleger kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort.

Votering:

Forslaget fra Andebu Ap ble vedtatt med 6 stemmer for (H, H, Sp, Frp, Ap, Ap), 1 stemme mot (Krf)

HLK-008/14 Vedtak:

Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastleger kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort.

23.04.2014 Kommunestyret

Møtebehandling:

Kristelig folkeparti v/ repr. Miriam Hanedalen fremmet følgende forslag:

"Andebu kommune støtter departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastleger kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort."

Forslaget ble trukket/slått sammen med Høyres forslag.

Andebu Arbeiderparti videreførte følgende forslag fremmet i HLK.

Presisering i forhold til rådmannens innstilling:

"Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastleger kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort".

Repr. Geir Kristian Øverland, Andebu Høyre fremmet følgende forslag:

Forslag til Høringssvar fra Andebu kommune:

Andebu kommune anser at reservasjonsordning for fastleger knyttet til aborthenvisning vil kunne innebære en utfordring for enkelte abortsøkende – i særdeleshet unge kvinner.

Det vil – dersom ordningen innføres – være av avgjørende betydning at det tilflyter informasjon til hver enkelt innbygger om hvordan deres fastlege forholder seg til saken.

En reservasjonsordning vil bidra til at den abortsøkende får en forhåndskunnskap om sin fastleges ideologiske synspunkter, og således bedre forutsetningene for nøytrale og objektive samtaler.

En fastleges eventuelle mulighet til å avstå fra aborthenvisning bør ha en felles nasjonal forankring. Dette for å sikre en lik praksis i alle kommuner og for å unngå at vekslende kommunestyre inngår ulike avtaler med praktiserende fastleger.

Avgjørelsen om hvorvidt fastleger skal ha en reservasjonsmulighet bør derfor fattes av Stortinget. Ved at felles nasjonalt regelverk må likevel hver enkelt kommune gis mulighet til å selektere fastlegesøkere for å sikre at man til en hver tid har et tilbud som dekker innbyggernes behov.

Forslag til vedtak:

Andebu kommunes hørings svar fattet og vedtatt 23.04.2014 oversendes Helse- og omsorgsdepartementet

Votering:

Forslaget fra Geir Kristian Øverland, Andebu Høyre ble satt opp mot forslaget fra Arbeidspartiet som er identisk med innstilling fra HLK .

Forslag fra Andebu arbeiderparti (innstilling HLK) ble vedtatt med 20 stemmer mot 5 stemmer (3 H – 2 krf.) som ble avgitt for Høyres forslag.

KST-018/14 Vedtak:

Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskrifts endring som åpner for at kommunen og fastleger kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort.

Saksdokumenter i arkivsaken:

Nr	T	Dok.dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	I	20.03.2014	Det Kongelige Helse- og omsorgsdepartementet	Høringsbrev - reservasjonsordning for fastleger
2	X	20.03.2014		Høringsnotat: reservasjonsrett fastleger

Utredning

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i høringsnotatet endringer i:

- Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 tredje ledd. Endringen er en utvidet hjemmel slik at den gir grunnlag for å gi forskrifter om at fastleger kan reservere seg mot å henvise eller behandle pasienter dersom reservasjonen er begrunnet i alvorlige samvittighetskonflikter knyttet til liv og død.
- Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 c fjerde ledd. Endringen skal sikre pasienten en utvidet rett til å skifte fastlege dersom hun står på en liste til en fastlege som har reservert seg i henhold til forslaget i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 tredje ledd.
- Fastlegeforskriften § 24 a-g. Endringen gjør det mulig for fastlegen og kommunen å inngå en avtale om reservasjon mot henvisning til abort. Avtale kan kun inngås på spesielle vilkår og under bestemte forutsetninger.
- Forskrift om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen § 5 og 6. Departementet foreslår at jenter i alderen 14-16 år som står på en liste hos en fastlege som har reservert seg, selv skal ta avgjørelse om valg av fastlege. Personer som står på liste til en fastlege som har reservert seg, har rett til å skifte fastlege uten at det regnes som et skifte etter § 6 første ledd (begrenset til skifte av fastlege 2 ganger pr. år). Departementet foreslår at jenter mellom 14 og 16 år som står på en liste hos en fastlege som har reservert seg mot å henvise til abort av samvittighetsgrunner, kan fremsette krav om skifte av fastlege uten samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret.

Andebu kommune har et legesenter med 3 fastleger. Disse har til sammen 4 346 pasienter på sine lister (Helfo MinFastlege.no pr. 20.03.14). Noen av disse bor i andre kommuner. Minst 21 % av innbyggerne i Andebu har fastlege i andre kommuner. Fortrinnsvis i nabokommunene Tønsberg og Sandefjord.

Ingen av legene ved Andebu legesenter har uttrykt at de ønsker å inngå avtale om å reservere seg mot henvisning til abort dersom det blir en mulighet for det.

Samvittighetskonflikter knyttet til liv og død

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, artikkel 9, fastslår at «*enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet; denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller overbevisning, og frihet til enten alene eller sammen med andre og så vel offentlig som privat å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning, ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse*». Denne retten er det ingen diskusjon om. Den gjelder alle. Men den har ikke vært knyttet til profesjonelle roller som fastlege. «*Allmennleger og fastleger tilknyttet den kommunale helse- og omsorgstjenesten har i dag ingen lov- eller forskriftsrett til å reservere seg av samvittighetsgrunner*» (Helse- og omsorgsdepartementet rundskriv I-4/2011). Fastlege er en yrkesrolle som mennesker søker seg til og er i frivillig.

Hva gjelder reservasjonsretten?

Fastleger skal kunne reservere seg mot å henvise kvinner til abort dersom det medfører en alvorlig samvittighetskonflikt. Men det forutsetter at det ikke innebærer en urimelig ulempe for kvinnen. Med henvisning menes hele prosessen fra pasient oppsøker legen med spørsmål og ønske om abort og til begjæring og henvisning er sendt sykehuset. Fastlegen kan ikke reservere seg mot å motta epikrise fra sykehuset etter at inngrepet er utført eller mot oppfølging av kvinnen etterpå.

Reservasjonsmulighetene må praktiseres på en slik måte at de imøtekommer både samvittighets- og religionsfrihet og de viktige rettsprinsippene likestilling og likebehandling.

Avtale om reservasjon

Kommunen har ansvar for fastlegeordningen. Departementet foreslår at kommunen og fastlegen kan inngå en avtale om reservasjon mot henvisning til abort av samvittighetsgrunner. En slik avtale kan kommunen bare inngå dersom kvinnene på legens liste vil få tilbud om henvisning til abort på annen måte uten urimelig ulempe. Før avtale inngås må fastlegen legge frem en skriftlig avtale med en annen fastlege i nærheten om han eller hun forplikter seg til å henvise legens listeinnbyggere til abort. Denne legen forplikter seg til å prioritere å tilby den henviste kvinnen til konsultasjon senest innen neste virkedag.

Kommunen skal sørge for at det er tilstrekkelig tilgang til fastleger i kommunen slik at kvinner kan få oppfylt sin rett til å skifte fastlege etter forskrift om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen § 6 andre ledd. Kommunen har ansvar for at innbyggerne i kommunen får informasjon om hvilke leger som reserverer seg mot å henvise til abort.

Departementet foreslår at kopi av avtaler kommunen inngår med fastleger om reservasjon mot henvisning til abort av samvittighetsgrunner skal sendes fylkesmannen. Det foreslås ikke noen særskilte regler for reaksjoner fra fylkesmannen ved brudd på dette regelverket i forhold til gjeldene regler og praksis.

Kommunen kan si opp avtalen med fastlegen om reservasjon av samvittighetsgrunner dersom fastlegen ikke følger opp avtalen eller lovreglene om reservasjon av samvittighetsgrunner. Avtalen kan også sies opp dersom kommunen vurderer at det ikke er tilstrekkelig tilgang til fastleger i kommunen til at kvinner kan få oppfylt sin rett til å skifte fastlege etter forskrift om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen § 6.

Vurdering og analyse

Retten til helsehjelp og det ulovfestede rettsprinsippet likebehandling er styrende for hvordan stat og kommune etablerer og drifter helsetjenesten. Retten til å kunne oppsøke sin fastlege og få den helsehjelpen man trenger, må være styrende.

Tanke- samvittighets- og religionsfrihet som er nedfelt i menneskerettighetene er grunnleggende rettigheter og bør ikke bli forvaltet av kommunene. Spesielt vanskelig blir det når disse grunnleggende prinsippene skal veies opp mot forutsetninger i de foreslåtte reglene som *urimelig ulempe* for kvinnene og *tilstrekkelig tilgang på fastleger* i kommunen.

Det er grunn til å tro at det blir få leger som ønsker å reservere seg mot å henvise til abort. Departementets forslag til lov- og forskriftendringer med utfyllende forklaring i høringsnotatet, forklarer hvordan avtale om reservasjon kan inngås, hvilke vilkår som må være på plass og om kommunens mulighet for å avslutte en avtale. Det er mer uklart hvordan en eventuell uenighet eller tvist mellom kommunen og en fastlege skal løses. Fylkesmannen skal føre tilsyn med hvordan kommunen praktiserer reservasjonsordningen og påse at reglene blir fulgt slik at praksis ikke kan ha skadelige følger for pasientene eller på annen måte er uforsvarlig.

Mange innbyggere i Andebu har fastlege i andre kommuner. Det går ikke frem av høringsnotatet hvordan reglene om avtale og informasjon skal anvendes i slike tilfeller. Fastlegeforskriften regulerer kommunens ansvar for å tilrettelegge for samarbeid med fastlegene i egen kommune. Men innbyggerne kan velge fritt blant alle legene som er med i fastlegeordningen forutsatt at legen har ledig listeplass.

Jenter mellom 12 og 16 år kan selv fremsette krav om bestemt fastlege etter samtykke fra de som har foreldreansvaret. Etter fylte 16 år har jenta ikke plikt til å få samtykke fra de som har foreldreansvaret. Departementet foreslår en endring i dette regelverket som følge av reservasjonsretten. Jenter mellom 14 og 16 år som står på liste hos en fastlege som har reservert seg, kan fremsette krav om skifte av fastlege uten samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret. Kommunen mener at dette er for vanskelig å forholde seg til for disse unge jentene og at dette øker risikoen for uønsket graviditet. Antall tenåringsmødre har gått ned i Norge de siste årene. Det er kjent at svært unge mødre opplever mange ting som utfordrer livskvaliteten på kort og lang sikt.

Økonomiske konsekvenser

Departementets forslag til lovendring vil medføre økt administrasjon for kommunen knyttet til avtaleinngåelse. Kostnadene vil være begrenset inntil det eventuelt oppstår en uenighet eller tvist omkring en avtale eller oppsigelse av avtale.

Dersom forståelse av reglene medfører at kommunen må opprette flere fastlegehemler for å imøtekomme kravet *tilstrekkelige tilgang på fastleger*, vil dette også øke kommunens utgifter.

Folkehelsehensyn

Kommunen skal fremme innbyggernes helse og trivsel samt gode sosiale og miljømessige forhold. Kommunen skal forebygge psykisk og somatisk sykdom og bidra til å utjevne sosiale helseforskjeller. Kommunen mener at reservasjonsretten ikke bidrar til det. Tvert i mot vil reservasjonsretten være en trussel mot jenter og kvinners rett til faglig gode og verdige råd når hun har et svangerskap som kan føre til alvorlige vansker for henne.

Klima, energi og miljømessige konsekvenser

Forslagene i høringsnotatet anses å ikke ha konsekvenser for miljø, energi eller klima.

Konklusjon

Andebu kommune støtter ikke departementets forslag til lov- og forskriftsendring som åpner for at kommunen og fastlege kan inngå avtale om reservasjon mot henvisning til abort.

Mennesker har en tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet. Men denne menneskeretten gir ikke en fastlege rett til å reservere seg mot henvisning til abort eller andre oppgaver som medfører en samvittighetskonflikt. En lege søker og innehar en stilling helt frivillig, og er fri til å søke andre legestillinger som ikke medfører en samvittighetskonflikt.

Dette er i tråd med flertallet i Ståset-utvalgets (NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunnet) kom frem til: *«Det bør ikke aksepteres at legens oppfatning av ulike spørsmål som abort, assistert befruktning og prevensjon skal kunne hindre tilgang til en likeverdig og forutsigbar førstelinje i alle landets kommuner innen den offentlige helsetjenesten».*